

บทคัดย่อต้นตลัทธิขณสูตร

ยันตัง สัตเตหิ ทุกเขนะ	ญะยัง อเนตตะลักขะณัง
อัตตะวาทาตตะสัณญานัง	สัมมะทะวะ วิโมจะนัง
ลัมพุทโธ ตัง ปะกาเสสิ	ทิกฺขุสฺเสจฺจานะ โยคินัง
อุตตะริง ปะภูเวธาเย	ภาเวตุง ญานะมุตตะมัง
ยันเตสัง ทิกฺขุสฺเสจฺจมานัง	ญาเณนุปะปะริกขะตัง
ลัมพาสะเวหิ จิตตานิ	วิมุจฺจิสฺสุ อะเสสะโต
ตะถา ญาณานุสาเรนะ	สาสะนัง กาคุมิจจะตัง
สาธุนัง อัตถะสิทธีตถัง	ตัง สุตตันตัง ภาณามะ เส ฯ

คำแปล อนัตตลักขณะอันใด อันสัตว์ทั้งหลายพึงรู้ได้โดยยาก พระสัมพุทธเจ้าได้ทรงประกาศอนัตตลักขณะนั้นเป็นธรรมอันปลดเปลื้องการถือมั่นด้วยอันกล่าวว่าตนและความสำคัญว่าตนโดยชอบแท้ แก่เหล่าโยคี คือ ปัญจวัคคีย์ ผู้มีสังขะอันเห็นแล้ว เพื่อให้เจริญญาณอันอุดม เพื่อตรัสรู้ธรรมอันยิ่ง จิตของพระปัญจวัคคีย์ เหล่านั้น ผู้มีธรรมอันได้เห็นแล้ว ใคร่ครวญแล้วด้วยญาณ พ้นแล้วจากอาสวะทั้งปวงโดยไม่เหลือ ด้วยพระสูตรใด เราทั้งหลายจงสวดพระสูตรนั้น เพื่อสำเร็จประโยชน์แก่สาธุชนทั้งหลาย ผู้ปรารถนาจะทำคำสอน โดยระลึกตามญาณอย่างนั้น เทอญ ฯ

อนัตตลักขณสูตร

(ผู้สวดถึงอนัตตลักขณสูตร จะทำให้งานที่ยังค้างค้างอยู่ สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี ปรารถนาอะไร ก็สำเร็จ ได้ตั้งใจหวัง)

เอวัมเม สุตัง ฯ เอกัง สะมะยัง ภาคะวา พาราณะสิยัง วิหะระติ อิลิปะตะเน มิคะทาเย ฯ ตัตถะโร ภาคะวา ปัญจะวัคคิเย ภิกขุ อามันเตสิ ฯ

รูปัง ภิกขะเว อเนตตา ฯ รูပ္ปัญจะหิทัง ภิกขะเว อตตะตา อะภะวิสสะ นะยิทัง รูปัง อา พาทายะ สังวัตเตยยะ ลัมภะถะ จะ รูเป เอวัง เม รูปัง โทตุ เอวัง เม รูปัง มา อะโหสิตี ฯ ยัสมา จะ โข ภิกขะเว รูปัง อเนตตา ตัสมา รูปัง อาพาทายะ สังวัตตะติ นะ จะ ลัมภะติ รูเป เอวัง เม รูปัง โทตุ เอวัง เม รูปัง มา อะโหสิตี ฯ

เวทะนา อเนตตา ฯ เวทะนา จะ หิทัง ภิกขะเว อตตะตา อะภะวิสสะ นะยิทัง เวทะนา อา พาทายะ สังวัตเตยยะ ลัมภะถะ จะ เวทะนายะ เอวัง เม เวทะนา โทตุ เอวัง เม เวทะนา มา อะโหสิตี ฯ ยัสมา จะ โข ภิกขะเว เวทะนา อเนตตา ตัสมา เวทะนา อาพาทายะ สังวัตตะติ นะ จะ ลัมภะติ เวทะนายะ เอวัง เม เวทะนา โทตุ เอวัง เม เวทะนา มา อะโหสิตี ฯ

สัณญา อเนตตา ฯ สัณญา จะ หิทัง ภิกขะเว อตตะตา อะภะวิสสะ นะยิทัง สัณญา อา พาทายะ สังวัตเตยยะ ลัมภะถะ จะ สัณญายะ เอวัง เม สัณญา โทตุ เอวัง เม สัณญา มา อะโหสิตี ฯ ยัสมา จะ โข ภิกขะเว สัณญา อเนตตา ตัสมา สัณญา อาพาทายะ สังวัตตะติ นะ จะ ลัมภะติ สัณญายะ เอวัง เม สัณญา โทตุ เอวัง เม สัณญา มา อะโหสิตี ฯ

สังขาระ อเนตตา ฯ สังขาระ จะ หิทัง ภิกขะเว อตตะตา อะภะวิสสังสุ นะยิทัง สังขาระ อา พาทายะ สังวัตเตยยะ ลัมภะถะ จะ สังขาระสุ เอวัง เม สังขาระ โทตุ เอวัง เม สังขาระ มา อะโหสิตี ฯ ยัสมา จะ โข ภิกขะเว สังขาระ อเนตตา ตัสมา สังขาระ อาพาทายะ สังวัตตันติ นะ จะ ลัมภะติ สังขาระสุ เอวัง เม สังขาระ โทตุ เอวัง เม สังขาระ มา อะโหสิตี ฯ

วิญญาณัง อนัตตา ฯ วิญญาณญจะ หิทัง ภิกขเว อตฺตา อะภะวิสสะ นะยิทัง วิญญาณัง อาพาธายะ สังวัตเตยยะ ลัพพะถะ จะ วิญญาณเ เอวัง เม วิญญาณัง โหตุ เอวัง เม วิญญาณัง มาอะโหสีติ ฯ ยัสมา จะ โข ภิกขเว วิญญาณัง อนัตตา ตัสมา วิญญาณัง อาพาธายะ สังสตัตติ นะ จะ ลัพพะติ วิญญาณเ เอวัง เม วิญญาณัง โหตุ เอวัง เม วิญญาณัง มา อะโหสีติ ฯ

ตั้ง กิ่ง มัญญะถะ ภิกขเว รุปัง นิจจัง วา อะนิจจัง วาติ ฯ อะนิจจัง ภันเต ฯ ยัมปะนานิจจัง ทุกขัง วา ตัง สุขัง วาติ ฯ ทุกขัง ภันเต ฯ ยัมปะนานิจจัง ทุกขัง วิปะริณามะธัมมัง กัลลัง นุ ตัง สมะนุปัสสิตุง เอตัง มะมะ เอโสหะมัสสิ เอโส เม อตฺตาติ ฯ โน เหน้ตัง ภันเต ฯ

ตั้ง กิ่ง มัญญะถะ ภิกขเว เวทนา นิจจา วา อะนิจจา วาติ ฯ อะนิจจา ภันเต ฯ ยัมปะนา นิจจัง ทุกขัง วา ตัง สุขัง วาติ ฯ ทุกขัง ภันเต ฯ ยัมปะนานิจจัง ทุกขัง วิปะริณามะธัมมัง กัลลัง นุ ตัง สมะนุปัสสิตุง เอตัง มะมะ เอโสหะมัสสิ เอโส เม อตฺตาติ ฯ โน เหน้ตัง ภันเต ฯ

ตั้ง กิ่ง มัญญะถะ ภิกขเว สัญญา นิจจา วา อะนิจจา วาติ ฯ อะนิจจา ภันเต ฯ ยัมปะนา นิจจัง ทุกขัง วา ตัง สุขัง วาติ ฯ ทุกขัง ภันเต ฯ ยัมปะนานิจจัง ทุกขัง วิปะริณามะธัมมัง กัลลัง นุ ตัง สมะนุปัสสิตุง เอตัง มะมะ เอโสหะมัสสิ เอโส เม อตฺตาติ ฯ โน เหน้ตัง ภันเต ฯ

ตั้ง กิ่ง มัญญะถะ ภิกขเว สังขารานิจจา วา อะนิจจา วาติ ฯ อะนิจจา ภันเต ฯ ยัมปะนา นิจจัง ทุกขัง วา ตัง สุขัง วาติ ฯ ทุกขัง ภันเต ฯ ยัมปะนานิจจัง ทุกขัง วิปะริณามะธัมมัง กัลลัง นุ ตัง สมะนุปัสสิตุง เอตัง มะมะ เอโสหะมัสสิ เอโส เม อตฺตาติ ฯ โน เหน้ตัง ภันเต ฯ

ตั้ง กิ่ง มัญญะถะ ภิกขเว วิญญาณัง นิจจัง วา อะนิจจัง วาติ ฯ อะนิจจัง ภันเต ฯ ยัมปะนา นิจจัง ทุกขัง วา ตัง สุขัง วาติ ฯ ทุกขัง ภันเต ฯ ยัมปะนานิจจัง ทุกขัง วิปะริณามะธัมมัง กัลลัง นุ ตัง สมะนุปัสสิตุง เอตัง มะมะ เอโสหะมัสสิ เอโส เม อตฺตาติ ฯ โน เหน้ตัง ภันเต ฯ

ตัสมาติหะ ภิกขเว ยังกิญจิ รุปัง อะตฺตานาคะตะปะจจุปปันนัง อัชฉัตตัง วา พะหิทธา วา โอรุทัง วา สุขุมัง วา หีนัง วา ปะณีตัง วา ยันทุเร สันติเก วา สัพพะ รุปัง เนตัง มะมะ เนโสหะมัสสิ นะ เมโส อตฺตาติ ฯ เอวะเมตัง ยะถากุตัง สัมมัมปะปัญญาเย ทัญญัพพะตัง ฯ

ยา กาจิ เวทนา อะตฺตานาคะตะปะจจุปปันนา อัชฉัตตา วา พะหิทธา วา โอรุทัง วา สุขุมัง วา หีนัง วา ปะณีตา วา ยา ทูเร สันติเก วา สัพพะ เวทนา เนตัง มะมะ เนโสหะมัสสิ นะ เมโส อตฺตาติ ฯ เอวะเมตัง ยะถากุตัง สัมมัมปะปัญญาเย ทัญญัพพะตัง ฯ

ยา กาจิ สัญญา อะตฺตานาคะตะปะจจุปปันนา อัชฉัตตา วา พะหิทธา วา โอรุทัง วา สุขุมัง วา หีนัง วา ปะณีตา วา ยา ทูเร สันติเก วา สัพพะ สัญญา เนตัง มะมะ เนโสหะมัสสิ นะ เมโส อตฺตาติ ฯ เอวะเมตัง ยะถากุตัง สัมมัมปะปัญญาเย ทัญญัพพะตัง ฯ

เย เกจิ สังขารานิจจา อะตฺตานาคะตะปะจจุปปันนา อัชฉัตตา วา พะหิทธา วา โอรุทัง วา สุขุมัง วา หีนัง วา ปะณีตา วา ยา ทูเร สันติเก วา สัพพะ สังขารานิจจา เนตัง มะมะ เนโสหะมัสสิ นะ เมโส อตฺตาติ ฯ เอวะเมตัง ยะถากุตัง สัมมัมปะปัญญาเย ทัญญัพพะตัง ฯ

ยังกิญจิ วิญญาณัง อะตฺตานาคะตะปะจจุปปันนัง อัชฉัตตัง วา พะหิทธา วา โอรุทัง วา สุขุมัง วา หีนัง วา ปะณีตัง วา ยันทุเร สันติเก วา สัพพะ วิญญาณัง เนตัง มะมะ เนโสหะมัสสิ นะ เมโส อตฺตาติ ฯ เอวะเมตัง ยะถากุตัง สัมมัมปะปัญญาเย ทัญญัพพะตัง ฯ

เอวัง ปัสสัง ภิกขเว สุตฺวา อะริยะสวะโก รุปัสสิมิงปิ นิพพินทะติ เวทนาเยปิ นิพพินทะติ สัญญาเยปิ นิพพินทะติ สังขารेषุปิ นิพพินทะติ วิญญาณัสสิมิงปิ นิพพินทะติ ฯ นิพพินทัง วิรัชชะติ ฯ วิราคา วิมุจจะติ ฯ วิมุตตัสสิมิง วิมุตตะมิติ ญาณัง โหติ ชีณา ชาติ วุสิตัง พรัทฺหะจะริยัง กะตัง กะระณิยัง นาปะรัง อิตถิตฺตาเยติ ปะชานาตีติ ฯ

อิหะมะโวจะ ณะคะวา ฯ อุตตะมะนา ปัญจะวัคคิยา ภิกขุ ณะคะวะโต ภาสิตัง อะภินันทุง ฯ
 อิมัสมีญจะ ปะนะ เวยยาเกาะระณัสสัง ภัญญะมาเน ปัญจะวัคคิยานัง ภิกขุณัง อะนุปาทาเย อาสะเวหิ
 จิตตานิ วิมุจจิงสูติ ฯ

คำแปล ข้าพเจ้าได้สดับมาอย่างนี้ สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ ป่าอิสิปตนมฤคทายวัน
 เขตกรุงพาราณสี ณ ที่นั้น พระผู้มีพระภาคได้รับสั่งเรียกพระปัญจวัคคีย์มาตรัสว่า

ภิกษุทั้งหลาย รูปเป็นอนัตตา ถ้ารูปนี้จักเป็นอัตตาแล้วไซ้ รูปนี้ไม่พึงเป็นไปเพื่ออาหาร และบุคคลพึง
 ได้ในรูปว่า รูปของเราจึงเป็นอย่างนี้ รูปของเราอย่าได้เป็นอย่างนั้น ก็เพราะรูปเป็นอนัตตา ฉะนั้น รูปจึงเป็นไป
 เพื่ออาหาร และบุคคลย่อมไม่ได้ในรูปว่า รูปของเราจึงเป็นอย่างนี้ รูปของเราอย่าได้เป็นอย่างนั้น

เวทนาเป็นอนัตตา ถ้าเวทนานี้จักเป็นอัตตาแล้วไซ้ เวทนานี้ไม่พึงเป็นไปเพื่ออาหาร และบุคคลพึงได้
 ในเวทนาว่า เวทนาของเราจึงเป็นอย่างนี้ เวทนาของเราอย่าได้เป็นอย่างนั้น ก็เพราะเวทนาเป็นอนัตตา ฉะนั้น
 เวทนาจึงเป็นไปเพื่ออาหาร และบุคคลย่อมไม่ได้ในเวทนาว่า เวทนาของเราจึงเป็นอย่างนี้ เวทนาของเราอย่าได้
 เป็นอย่างนั้น

สัญญาเป็นอนัตตา ถ้าสัญญานี้จักเป็นอัตตาแล้วไซ้ สัญญานี้ไม่พึงเป็นไปเพื่ออาหาร และบุคคลพึงได้
 ในสัญญาว่า สัญญาของเราจึงเป็นอย่างนี้ สัญญาของเราอย่าได้เป็นอย่างนั้น ก็เพราะสัญญาเป็นอนัตตา ฉะนั้น
 สัญญาจึงเป็นไปเพื่ออาหาร และบุคคลย่อมไม่ได้ในสัญญาว่า สัญญาของเราจึงเป็นอย่างนี้ สัญญาของเรา
 อย่าได้เป็นอย่างนั้น

สังขารเป็นอนัตตา ถ้าสังขารนี้จักเป็นอัตตาแล้วไซ้ สังขารนี้ไม่พึงเป็นไปเพื่ออาหาร และบุคคลพึงได้
 ในสังขารว่า สังขารของเราจึงเป็นอย่างนี้ สังขารของเราอย่าได้เป็นอย่างนั้น ก็เพราะสังขารเป็นอนัตตา ฉะนั้น
 สังขารจึงเป็นไปเพื่ออาหาร และบุคคลย่อมไม่ได้ในสังขารว่า สังขารของเราจึงเป็นอย่างนี้ สังขารของเราอย่าได้
 เป็นอย่างนั้น

วิญญาณเป็นอนัตตา ถ้าวิญญาณนี้จักเป็นอัตตาแล้วไซ้ วิญญาณนี้ไม่พึงเป็นไปเพื่ออาหาร และบุคคล
 พึงได้ในวิญญาณว่า วิญญาณของเราจึงเป็นอย่างนี้ วิญญาณของเราอย่าได้เป็นอย่างนั้น ก็เพราะวิญญาณเป็น
 อนัตตา ฉะนั้น วิญญาณจึงเป็นไปเพื่ออาหาร และบุคคลย่อมไม่ได้ในวิญญาณว่า วิญญาณของเราจึงเป็นอย่างนี้
 วิญญาณของเราอย่าได้เป็นอย่างนั้น

ภิกษุทั้งหลาย เธอทั้งหลายจะเข้าใจความซอมนั้นว่าอย่างไร รูปเที่ยงหรือไม่เที่ยง
 ไม่เที่ยง พระพุทธเจ้าข้า
 ก็สิ่งใดไม่เที่ยง สิ่งนั้นเป็นทุกข์หรือเป็นสุข
 เป็นทุกข์ พระพุทธเจ้าข้า
 ก็สิ่งใดไม่เที่ยง เป็นทุกข์ มีความแปรผันเป็นธรรมดา ควรหรือที่จะพิจารณาเห็นสิ่งนั้นว่า นั่นของเรา
 เราเป็นนั่น นั่นเป็นอัตตาของเรา

ซอมนั้นไม่ควรเลย พระพุทธเจ้าข้า
 เวทนาเที่ยงหรือไม่เที่ยง
 ไม่เที่ยง พระพุทธเจ้าข้า
 ก็สิ่งใดไม่เที่ยง สิ่งนั้นเป็นทุกข์หรือเป็นสุข
 เป็นทุกข์ พระพุทธเจ้าข้า
 ก็สิ่งใดไม่เที่ยง เป็นทุกข์ มีความแปรผันเป็นธรรมดา ควรหรือที่จะพิจารณาเห็นสิ่งนั้นว่า นั่นของเรา
 เราเป็นนั่น นั่นเป็นอัตตาของเรา

ซอมนั้นไม่ควรเลย พระพุทธเจ้าข้า

สัญญาเที่ยงหรือไม่เที่ยง
 ไม่เที่ยง พระพุทธเจ้าข้า
 ก็สิ่งใดไม่เที่ยง สิ่งนั้นเป็นทุกข์หรือเป็นสุข
 เป็นทุกข์ พระพุทธเจ้าข้า
 ก็สิ่งใดไม่เที่ยง เป็นทุกข์ มีความแปรผันเป็นธรรมดา ควรหรือที่จะพิจารณาเห็นสิ่งนั้นว่า นั่นของเรา
 เราเป็นนั่น นั่นเป็นอิตตาของเรา
 ชื่อนั้นไม่ควรเลย พระพุทธเจ้าข้า
 สังขารทั้งหลายเที่ยงหรือไม่เที่ยง
 ไม่เที่ยง พระพุทธเจ้าข้า
 ก็สิ่งใดไม่เที่ยง สิ่งนั้นเป็นทุกข์หรือเป็นสุข
 เป็นทุกข์ พระพุทธเจ้าข้า
 ก็สิ่งใดไม่เที่ยง เป็นทุกข์ มีความแปรผันเป็นธรรมดา ควรหรือที่จะพิจารณาเห็นสิ่งนั้นว่า นั่นของเรา
 เราเป็นนั่น นั่นเป็นอิตตาของเรา
 ชื่อนั้นไม่ควรเลย พระพุทธเจ้าข้า
 วิญญาณเที่ยงหรือไม่เที่ยง
 ไม่เที่ยง พระพุทธเจ้าข้า ก็สิ่งใดไม่เที่ยง สิ่งนั้นเป็นทุกข์หรือเป็นสุข
 เป็นทุกข์ พระพุทธเจ้าข้า
 ก็สิ่งใดไม่เที่ยง เป็นทุกข์ มีความแปรผันเป็นธรรมดา ควรหรือที่จะพิจารณาเห็นสิ่งนั้นว่า นั่นของเรา
 เราเป็นนั่น นั่นเป็นอิตตาของเรา

ชื่อนั้นไม่ควรเลย พระพุทธเจ้าข้า
 ภิกษุทั้งหลาย เพราะเหตุนั้น รูปร่างใดอย่างหนึ่ง ทั้งที่เป็นอดีต อนาคต และปัจจุบัน ภายในหรือ
 ภายนอก หยาบหรือละเอียด เลวหรือประณีต โกลหรือใกล้ก็ตาม รูปทั้งหมดนั้นเธอทั้งหลายพึงเห็นด้วยปัญญา
 อันชอบตามความเป็นจริงอย่างนี้ว่า นั่นไม่ใช่ของเรา เราไม่เป็นนั่น นั่นไม่ใช่อิตตาของเรา

เวทนาอย่างใดอย่างหนึ่ง ทั้งที่เป็นอดีต อนาคต และปัจจุบัน ภายในหรือภายนอก หยาบหรือละเอียด
 เลวหรือประณีต โกลหรือใกล้ก็ตาม เวทนาทั้งหมดนั้นเธอทั้งหลายพึงเห็นด้วยปัญญาอันชอบตามความเป็นจริง
 อย่างนี้ว่า นั่นไม่ใช่ของเรา เราไม่เป็นนั่น นั่นไม่ใช่อิตตาของเรา

สัญญาอย่างใดอย่างหนึ่ง ทั้งที่เป็นอดีต อนาคต และปัจจุบัน ภายในหรือภายนอก หยาบหรือละเอียด
 เลวหรือประณีต โกลหรือใกล้ก็ตาม สัญญาทั้งหมดนั้นเธอทั้งหลายพึงเห็นด้วยปัญญาอันชอบตามความเป็นจริง
 อย่างนี้ว่า นั่นไม่ใช่ของเรา เราไม่เป็นนั่น นั่นไม่ใช่อิตตาของเรา

สังขารเหล่าใดเหล่าหนึ่ง ทั้งที่เป็นอดีต อนาคต และปัจจุบัน ภายในหรือภายนอก หยาบหรือละเอียด
 เลวหรือประณีต โกลหรือใกล้ก็ตาม สังขารทั้งหมดนั้นเธอทั้งหลายพึงเห็นด้วยปัญญาอันชอบตามความจริง
 อย่างนี้ว่า นั่นไม่ใช่ของเรา เราไม่เป็นนั่น นั่นไม่ใช่อิตตาของเรา

วิญญาณอย่างใดอย่างหนึ่ง ทั้งที่เป็นอดีต อนาคต และปัจจุบัน ภายในหรือภายนอก หยาบหรือ
 ละเอียด เลวหรือประณีต โกลหรือใกล้ก็ตาม วิญญาณทั้งหมดนั้นเธอทั้งหลายพึงเห็นด้วยปัญญาอันชอบตาม
 ความเป็นจริงอย่างนี้ว่า นั่นไม่ใช่ของเรา เราไม่เป็นนั่น นั่นไม่ใช่อิตตาของเรา

ภิกษุทั้งหลาย อริยสาวกผู้ได้สดับเห็นอยู่อย่างนี้ ย่อมเบื่อหน่ายแม้ในรูป ย่อมเบื่อหน่ายแม้ในเวทนา
 ย่อมเบื่อหน่ายแม้ในสัญญา ย่อมเบื่อหน่ายแม้ในสังขาร ย่อมเบื่อหน่ายแม้ในวิญญาณ เมื่อเบื่อหน่ายย่อมคาย
 กำหนด เพราะคายกำหนด จิตย่อมหลุดพ้น เมื่อจิตหลุดพ้นแล้ว ก็รู้ว่า หลุดพ้นแล้ว รู้ชัดว่า ชาติสิ้นแล้ว อยู่จบ

พรหมจรรย์แล้ว ทำกิจที่ควรทำเสร็จแล้ว ไม่มีกิจอื่นเพื่อความเป็นอย่างนี้อีกต่อไป

พระผู้มีพระภาคได้ตรัสสอนตถลักษณะสูตรนี้จบแล้ว พระปัญจวัคคีย์มีใจยินดี ต่างชื่นชมพระภาสิตของพระผู้มีพระภาค เมื่อพระผู้มีพระภาคตรัสเวทยากรณภาสิตนี้อยู่ พระปัญจวัคคีย์ก็มีจิตหลุดพ้นจากอาสวะ เพราะไม่ถือมั่น